

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Lidová řemesla na Jindřichohradecku a jejich využití v lesní školce Živě v trávě

Vypracovala: Bc. Barbora Kolářová

Vedoucí práce: Ing. Lenka Smržová

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Žirovnici dne 28.06.2019

Bc. Barbora Kolářová

Poděkování

Děkuji vedoucí práce Ing. Lence Smržové za cenné rady, připomínky, náměty, vedení a laskavou pomoc a čas při zpracování této bakalářské práce.

Abstrakt

Cílem této bakalářské práce je přiblížit dětem předškolního vzdělávání lidové řemeslo, seznámit je s jeho historií i současností, a následně je obeznámit s jeho využitím v praxi. Teoretická část shrnuje odborné informace a poznatky o tématice lidových řemesel v oblasti Jindřichohradecka. Další kapitola teoretické části obsahuje poznatky o tradicích a svátcích slavené v lesní školce Živě v trávě. Tato část je zakončena teoretickými informacemi o projektovém vzdělávání. Praktickou část tvoří několik praktických postupů a aktivit na vybraná lidová řemesla. Konkrétní výběr druhů řemesel je dán zejména mou osobní zkušeností při výuce v Živě v trávě.

Klíčová slova: Lidové řemeslo, projekt, tradice, svátky

Abstrakt

The aim of this bachelor thesis is to introduce children of preschool education to the folkcraft, to acquaint them with the history and present of the craft and then its use in practice. The theoretical part will summarize professional information and knowledge about the topic of folkcraft in the area of Jindřichův Hradec. The next chapter of the theoretical part contains knowledge about traditions and holidays celebrated in Živě v Trávě. This section will end with theoretical information on project education. The practical part will create several practical activities for selected folkcraft. The particular selection of craft types will be given mainly by my personal experience in teaching in Živě v Trávě.

Keywords: Folk craft, project, tradition, holidays

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 POJEM LIDOVÉ ŘEMESLO A JEHO HISTORIE	11
1.1 HISTORIE LIDOVÉHO ŘEMESLA	13
1.1.1 Tkalcovství	13
1.1.2 Košíkářství	13
1.1.3 Řezbářství	14
1.1.4 Kovářství	14
1.1.5 Sklářství	15
1.1.6 Hrnčířství/Keramika	15
1.1.7 Čamrdářství	16
1.1.8 Mlynář/Pekař	17
1.2 HISTORIE A SOUČASNOST LIDOVÉHO ŘEMESLA NA JINDŘICHOHRADSKU	17
1.2.1 Tkalcovství	17
1.2.2 Košíkářství	18
1.2.3 Řezbářství	18
1.2.4 Kovářství	18
1.2.5 Sklářství	19
1.2.6 Hrnčířství/Sochařství	19
1.2.7 Čamrdářství	19
1.2.8 Pekařství	20
2 TRADICE A SVÁTKY SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ.....	21
2.1 PŘEHLED PODZIMNÍCH TRADIC A SLAVNOSTÍ SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ.....	21
2.1.1 Dožínky	21
2.1.2 Svatý Michal	22

2.1.3	<i>Dušičky</i>	22
2.1.4	<i>Svatý Martin</i>	22
2.1.5	<i>Přástky</i>	23
2.2	PŘEHLED ZIMNÍCH TRADIC A SLAVNOSTÍ SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ	23
2.2.1	<i>Advent</i>	24
2.2.2	<i>Zimní slunovrat</i>	24
2.2.3	<i>Hromnice</i>	25
2.3	PŘEHLED JARNÍCH TRADIC A SLAVNOSTÍ SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ	25
2.3.1	<i>Letnice</i>	25
2.3.2	<i>Velikonoce</i>	25
2.4	PŘEHLED LETNÍCH TRADIC A SLAVNOSTÍ SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ	26
2.4.1	<i>Letní slunovrat</i>	26
2.4.2	<i>Svatý Ján</i>	27
3	PROJEKTOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	28
3.1	PROJEKTOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ	28
3.2	PRÁCE PEDAGOGA/PRŮVODCE PŘI TVORBĚ PROJEKTU	29
3.3	VLIV PROJEKTU NA ROZVOJ DĚTÍ	29
3.4	PROJEKT CESTA ŘEMESLA JAKO SOUČÁST ŠVP A TVP	31
4	PRAKTICKÁ ČÁST	32
4.1	ZÁMĚRY A CÍLE PRAKTICKÉ ČÁSTI	32
4.2	CESTA ŘEMESLA	32
4.2.1	<i>Tkalcovské řemeslo</i>	35
4.2.2	<i>Košičářské řemeslo</i>	37
4.2.3	<i>Řezbářské řemeslo</i>	39
4.2.4	<i>Kovářské řemeslo</i>	41
4.2.5	<i>Sklářské řemeslo</i>	43
4.2.6	<i>Hrnčířské / keramické řemeslo</i>	45

4.2.7	<i>Čamrdářské řemeslo</i>	47
4.2.8	<i>Mlynářské a pekařské řemeslo</i>	48
4.3	EVALUACE CESTY ŘEMESLA	51
	ZÁVĚR.....	53
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:.....	55
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58
	PŘÍLOHY	1

ÚVOD

Tato práce představuje projekt Cesta řemesla. Je dělena do dvou částí, na část teoretickou a praktickou. Tento projekt se uskutečnil v minulém školním roce ve školce s názvem Živě v trávě. Na projektu Cesta řemesla jsem se podílela se svou kolegyní ze Živě v trávě. Cílem projektu je dětem přiblížit lidové řemeslo, a to jak po teoretické, tak i po praktické stránce.

Téma práce jsem si zvolila, abych dětem přiblížila lidové řemeslo po všech stránkách. Dalším důvodem bylo to, aby děti viděly, že ne všechno se rodí a tvoří samo anebo se dá koupit v obchodech.

První část bakalářské práce vysvětluje pojem lidové řemeslo a jeho historii. V další části se zabývám vývojem, historií a současností lidového řemesla na území Jindřichova Hradce. V další kapitole teoretické části jsou představeny tradice, slavnosti a svátky slavené v Živě v trávě, které jsme propojily s projektem Cesta řemesla. Poslední kapitola teoretické části vysvětluje pojem projektové vzdělávání, popisuje jeho znaky, realizaci a práci pedagoga při tvorbě projektu. V závěru teoretické části se dozvíme o vlivu projektového vzdělávání na děti předškolního věku v Živě v trávě.

V rámci projektu docházelo k seznámení s konkrétním lidovým řemeslem. Každé řemeslo bylo názorně a prakticky předvedeno a s většinou z nich se děti měly možnost seznámit v řemeslné dílně, kde si vyzkoušely více souvisejících činností. Řemesla byla vybrána tak, aby byla přístupná, srozumitelná a mohly je tak děti co nejlépe pochopit a prožít.

Návštěva konkrétních řemeslníků a jejich pracovních dílen byla pro děti velmi inspirující a každý, kdo chtěl, si práci v konkrétní dílně vyzkoušel.

Děti své zkušenosti s dílem přenášely do spontánních her a činností. Díky tomuto projektu, Cesta řemesla, měly děti možnost poznat různé materiály - ať přírodní, nebo již v továrně zpracované, a díky těmto zkušenostem podpořily tvořivost a touhu k dalším činnostem. Na konci prožitku každého řemesla došlo k zhodnocení, co si děti pamatují

a co je nejvíce zaujalo. V průběhu besedy a diskuze se měly děti zamyslet, k jakému řemeslu by se chtěly znovu vrátit.

Praktická část práce je vytvořena z aktivit na konkrétní lidové řemeslo prožité v Živě v trávě v rámci projektu Cesta řemesla.

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo seznámení dětí předškolního věku s lidovým řemeslem a vytvoření bloku činností spojené s ním. Dále bylo cílem přiblížit se projektovému, zážitkovému vyučování.

TEORETICKÁ ČÁST

1 POJEM LIDOVÉ ŘEMESLO A JEHO HISTORIE

„Mlynář mně semele na bochníček, kovář mně uková pantoflíček, zahradníček dá kytičku, truhlář mně udělá kolíbečku.“ (Kociánová, Benediktová, 1996, s. 39)

Pojem lidové řemeslo můžeme chápat jako dovednost provázanou s vysokým podílem manuální práce, a to za účelem obživy. Některá lidová řemesla potřebují k vykonávání vysokou odbornost a zručnost. (Kulhánková, 2009)

Dříve se lidové řemeslo přenášelo z generace na generaci, avšak postupem času se ustálil proces řemeslné kvalifikace při níž si řemeslníci vybírali i učedníky. Učedníci, tzv. tovaryši, pracovali bez odměn. Většinou připravovali materiály k samotné kvalifikované práci. Díky tovaryšům mistři vykonali více práce. Postupem času vznikaly na území Čech organizace řemeslníků. Tyto organizace sdružovaly představitele řemesla ve svém okolí. V Čechách se okolo 12.-13. století v řemeslnictví zavedly pracovní normy – pořádky, které garantovaly kvalitní úroveň práce daného řemesla. Mezi nejrozšířenější lidová řemesla patřilo tkalcovství, ševcovství, malířství, hrnčířství, kovářství a krejčovství. (www.wikipedia.cz)

S rozvojem průmyslu v 19. století začalo lidové řemeslo upadat, a proto vzniklo hnutí Arts and Crafts, které podporovalo řemeslnou výrobu. V roce 1989 vydalo UNESCO po 25. konferenci dokument o ochraně tradiční a lidové kultury. Tento dokument nabádá země, aby se zaměřily na tradiční kulturu, dokumentaci a výzkum své země. Díky tomuto dokumentu v České republice vznikl filmový dokument pod názvem Lidová řemesla a lidová umělecká výroba v ČR. S dobou se objevuje umělecké řemeslo, které může vykonávat ten, kdo má vlastní originální nápad a je tvůrčí. (Šimsa, 2008)

V současné době řemesel přibývá, a je zapotřebí mít k jeho výkonu určité středoškolské či vysokoškolské vzdělání. V roce 2000 vznikl projekt, v němž šlo o ocenění a veřejné zviditelnění řemeslníků, kteří ovládají ohrožené technologie lidové výroby. Tento dokument dostal název *Nositelé tradice lidových řemesel*, díky němu každý rok ministr

kultury České republiky uděluje titul Nositele tradic lidových řemesel vybraným lidovým výrobcům, dle nařízení vlády č. 5/2003 Sb., O oceněních v oblasti kultury. (<http://www.lidovaremesla.cz>)

1.1 Historie lidového řemesla

1.1.1 Tkalcovství

Toto řemeslo je provázáno s košíkářstvím. Společnou mají podobnost s pletením. Tkaní bývala práce především pro muže, ženy při tkaní jen vypomáhaly. Základní surovinou pro tkaní je len, konopí, vlna a ojedinele hedvábí. Později to bývala i bavlna. Tkalcovství bylo rozšířeno především v těch krajích, kde bylo málo obživy ze zemědělství. Proto museli lidé nacházet jiný zdroj obživy. (Vondrušková, Vondruška, 1988)

Tkalcovský stav sahal téměř až do stropu, skládal se z několika částí a nepohyblivé dřevěné kostry, ve které jsou uloženy dva válce, na které se navíjí osnova nití. Ke tkaní je nutný člunek. Člunek je nástroj, kterým se do osnovy vnáší útková nit, což je podstata tkaní. Tkají se různé vazby. Díky vazbě pak má látka rozdílné vlastnosti. Některá vazba je pevná, jiná pružná. Nejzákladnější vazba je vazba plátnová. Dále jsou vazby keprové a atlasové. Látky, které tkalci zhotovovali, měly i různé vzory. Vzory a techniky tkaní můžeme poznat i podle kraje, kde se plátno utkalo. (Vondrušková, Vondruška, 1988)

1.1.2 Košíkářství

„Řezáme, řezám proutí,

Hastrman se rmoutí.

Hastrman se rmoutí,

Že mu řezám proutí.“

(Jánská, Bejšáková, 2011, s. 18)

Košíkářství jako řemeslo pochází již ze 13. století. Pletení prutů vycházelo z textilní výroby – tkaní. Za nejrozšířenější přírodní pletivo se považovalo proutí z vrbových a březových prutů, které si řemeslníci mohli vždy volně nařezat. Za proutím se řemeslníci museli vydávat i mimo svou vesnici. Získávání prutů probíhalo především když opadalo listí, tedy od podzimu do Vánoc. Díky ne tolik náročnému výrobnímu postupu mohly

řemeslo vykonávat i děti a ženy. Děti převážně připravovaly, svazovaly a čistily pruty k pletení. Výrobky z proutí vydržely i několik desítek let. (Kulhánková, 2009)

Mezi nejrozšířenější výrobky z vrbových prutů patřily koše - ať už menší na potraviny, nebo větší na přenos věcí na krátké vzdálenosti. Koše měly své názvy např. ohrabečňák (měřil až sto centimetrů), takový koš sloužil převážně na přenos obilí, ohrabků nebo řezanky pro dobytek. Každý typ koše se pletl jinou technikou a lišil se i počtem prutů, ze kterého byl upleten. (Pavlišťík, 2011)

Z březových prutů se převážně vyráběla košťata. Ve Zlíně ve třicátých letech dvacátého století byla vytvořena manufaktura na výrobu košťat, kde se za jednu šestihodinovou pracovní směnu vyrobilo až 14 000 březových košťat. (Pavlišťík, 2011)

1.1.3 Řezbářství

Dřevo bylo nezbytně nutným materiálem u každého dobrého hospodáře. Využívalo se téměř všude. Opracovávalo se tak, jak bylo v lese uříznuto. Dřevo se zpracovávalo různě, nejprve dlabáním, poté tesáním a až později řezbářstvím. K práci s tímto materiálem sloužily sekery, pily a dláta. Z toho se pak dále upravovaly sedačky, oje a oradla. Většinou bývali lidé samouci, a proto zkoušeli, co se všechno dá ze dřeva vyrobit. (Sulzenbacher, 2017)

Řezbářství postupem času prošlou velkou změnou. Řezba začínala na plochem prkénku, později přešla do plastických reliéfů. Lidoví řezbáři nejprve do svého díla promítali svět kolem sebe, například rolníky. Později začali znázorňovat náboženské figury a betlémy. (Vondrušková, Vondruška, 1988)

V řezbářství se v současné době objevuje stále více nové hmoty, ale dřevo pro svůj vzhled stále převažuje, a je tak hlavním řezbářským materiálem.

1.1.4 Kovářství

Kovářství je jedním z nejstarších lidových řemesel. Kováři byli uznávaní obyvatelé. Lidé často kováře vyhledávali i pro lékařskou pomoc, a to kvůli vytrhnutí zubu. Kováři postupně nahrazovali práci dřevařů, protože některé předměty, jako byly srpy, orby

a podobně, se dříve vyráběly ze dřeva. To, co kovář ve své dílně zhotovil, pramenilo z toho, kde žil. Na venkově byly vyrobené předměty určené k praktické potřebě, avšak ve městě se kováři věnovali výrobě spíše nožů a mečů. Venkovský kovář se už od středověku zabýval hlavně kovááním koní. Kovárny bychom našli převážně uprostřed vsi, protože každý obyvatel kovárnu potřeboval. (Frolec, 2003)

Ať už ve městě, či na venkově, každý kovář měl ve své dílně kovadlinu, která měla být tvrdá a pružná. Nahoře měla dva otvory, jeden konec byl oblý a druhý hranatý. Mezi další nezbytný nástroj pro výkon tohoto řemesla byl hamr. Hamrem označovali kováři velké kladivo, díky kterému mohli na kovadlině opracovávat plechy, pruty a jiné materiály. Hamr býval poháněn vodou. (Sulzenbacher, 2017)

Učeň musel u kováře sloužit 2–3 roky, kdy pouze pomáhal kováři s méně složitější prací. Teprve až po složení zkoušek se mohl osamostatnit. (Vondrušková, Vondruška, 1988)

Toto tradiční řemeslo, postupně rozvíjející tovární výrobou, zaniká, ale i nadále sehrává významnou roli. Dodnes se některé nástroje ručně ohýbají a zpracovávají. S dobou se začali objevovat i uměleční kováři. (Frolec, 2003)

1.1.5 Sklářství

„Tradice českého sklářství sahá do středověku: již ve 14. století se v některých hutích zhotovovaly číšky a útlé poháry pro nejbohatší vrstvy společnosti.“ (Vondrušková, Vondruška, 1988, s. 124)

Mezi nejrozšířenější výrobky na počátku 19. století byly tzv. prysky. To byly menší lahvičky, do kterých se dávala pálenka nebo tabák. Obrázky, které se objevovaly na skleničkách, zhotovili v domácím prostředí malíři. Obrázky se tak na přelomu 18. a 19. století staly součástí sklářských výrobků. Tyto malby zachycovaly světce nebo život Ježíše Krista. (Vondrušková, Vondruška, 1988)

1.1.6 Hrnčířství/Keramika

„Ten náš hrnčíř, to je hrnčíř,

Ten zná točit kruhem svým,

Jako Pán Bůh na nebesích

Točí kolem světovým.“

(Landsfeld, s. 319)

„Slovo keramika je řeckého původu a vzniklo ze slova keramos.“ (Rada, 1997, s. 9)

Pod pojmem keramika si dnes lidé představují výrobky z vypálené hlíny. Hlína jako taková, se musí nejprve upravit, až později s ní můžeme pracovat. Bývá znečištěna od písku, organických příměsí a kamenů. Po očištění se hlína namáčí, poté se zapracuje, nechá se několik týdnů ležet a pak se nám teprve může dostat do rukou na konkrétní zpracování. (Rada, 1997)

Hlína nebo jíla, patřící k nejdůležitějším materiálům, se po úpravě zpracovává rukama. Dále dělníci k práci využívají nožíky, dláta, struny, válce, stolové válce a houby. Nejrozšířenější pomůckou pro zpracování hlíny nebo jílu je hrnčířský kruh. V historii se používaly hrnčířské kruhy, které si dělník poháněl vlastní nohou. V dnešní době jsou nejvíce používány hrnčířské kruhy poháněné elektřinou. Dále se využívají techniky jako je lití do forem. Tato technika patří k jedné z nejmladších.

Hotová keramika se může dále zdobit. Používají se různé glazury, ať barevné, či bezbarvé. Umělci rozeznávají glazury stékané, trhlinové, krystalické a avanturinové. (Rada, 1997)

1.1.7 Čamrdářství

Čamrdářství je dnes již téměř zaniklé řemeslo. Pod tímto názvem se skrývá ruční výroba knoflíků. Toto netradiční řemeslo se objevovalo především v oblastech, kde nebyly dobré podmínky pro rozvoj ostatních řemesel.

Perleťářství se na našem území začalo objevovat v 60. letech 18. století. V malé míře se objevuje dodnes. Pracovalo se s mořskou perletí, která byla do republiky přivážena z devíti míst světa (např. ze Severní Ameriky, Perského zálivu, Tahiti, Dunaje nebo Egypta). Opracovávalo se několik druhů perleti, nejvíce však černá z Tahiti a šedá

z Fidži. Z perleti se vyráběly především knoflíky, ale na některých místech z ní lidé začali vyrábět i šperky. Perleť se na jejich výrobu různě brousila a čistila - tím měnila své zbarvení. Zpracovávala se na soustruhu podobnému šicímu stroji, který byl poháněn nohou. Zručný dělník denně zhotovil až 720 kusů knoflíků. V 19. století se knoflíky vyvážely do USA, kde byly hodně poptávány. Postupem času řemeslo upadalo, protože perleť byla těžko zpracovatelná a výroba knoflíků náročná, zůstávalo z ní příliš odpadového materiálu. Perleť tedy zcela úplně nahradil plast. Dodnes se z perleti vyrábí šperky. (Škoda, 2008)

1.1.8 Mlynář/Pekař

Toto řemeslo je staré jako lidstvo samo. Ve středověku patřilo k nejvíce sledovaným a kontrolovaným. Vyšší pánové pekárnám udělovali povolení a dohlíželi na stavbu pecí, aby nedocházelo k požárům. Na menších vískách si lidé pekli chléb sami doma. Pekaři ke své práci potřebovali i spoustu nářadí. Nejen věci na přípravu těsta, ale i na přípravu pece. K tomu potřebovali lopatu, hrablo a pometlo. Hrablem se pec vyčistila od žhavicích uhlíků, poté se vytřela pomocí hrabla. (Sulzenbacher, 2017)

„Pečení lidového pečiva je krásná výtvarná činnost, kterou zařezujeme do oboru užitého umění.“ (Soukupová, 1984, s. 1)

Jako základní se pekli tmavý a světlý chléb. Tmavý se dělal z kvásku a světlý z droždí. Chleby se poté různě přilepšovaly. Někde do nich zadělávali i vejce. Kvásek museli pekaři udržovat takzvaně stále živý. Zhotovil se z vody a žitné mouky a při každém pečení k němu museli pekaři přidat mouku a vodu.

Další druhy pečiva přišly s dobou. Tím, jak lidé začali k chlebu přidávat vejce a koření, vznikalo jemné pečivo. (Soukupová, 1984)

1.2 Historie a současnost lidového řemesla na Jindřichohradecku

1.2.1 Tkalcovství

Zakladatelkou tkaní na Jindřichohradecku je Marie Teinitzerová. Tkala různé tapisérie a užitkové věci. Její historii díla a spolupráci s ostatními umělci najdeme popsanou

v Domě gobelínu v Jindřichově Hradci. Tato výstava je zajímavá i pro děti předškolního věku. Mohou si zde po domluvě „osahat“ a blíže se seznámit s tímto známým lidovým řemeslem. Uvidí zde tkalcovské stavy i díla, která se dají utkat. Dochovanou tkalcovskou dílnu najdeme ve Strmilově, kde se zaměřují na člunkové tkaní.

Přímo v Jindřichově Hradci nalezneme ateliér tapisérií pana Jana Fidlera, ten se ve své firmě zaměřuje na ručně tkané gobelíny a koberce.

1.2.2 Košíkářství

Dnes ruční košíkářství zcela nahrazuje to průmyslové, ale i tak můžeme několik dílen na našem území najít. Na Jindřichohradecku jsme navštívily dílnu v Počátkách, a to dílnu pana Jandy. Ten se košíkářství věnuje téměř 50 let. Nikdy však košíkářství nebylo jeho řemeslem. Vždy to byl pro něj pouze koníček. V současnosti se zabývá především pletením užitkových košů.

1.2.3 Řezbářství

Na Jindřichohradecku se toto řemeslo vyskytuje dodnes, avšak řemeslníci ho mají pouze jako koníček, nikoliv jako zdroj obživy. Mezi nejznámější představitele v Jindřichově Hradci patří Tomáš Krýza, který zhotovil nejnavštěvovanější jesličky na našem území. Tyto jesličky jsou zapsány v Guinnessově knize rekordů jako největší mechanický lidový betlém na světě. Naše Cesta řemesla nás tedy zavedla opět do Jindřichohradeckého muzea, kde jsme si krom jesliček prohlédly i největší výstavu betlémů, a měly jsme možnost vidět hotové práce řemeslníků řezbářů.

1.2.4 Kovářství

Dnes toto řemeslo opět nabývá na hodnotě. Lidé si stále více cení ruční práce, avšak převažuje spíše umělecké kovářství. Kovářstvím jako řemeslem se dnes zabývá už jen hrstka řemeslníků, převážně kov upravují v průmyslu. My jsme ale jednoho kováře na Jindřichohradecku našly. Navštívily jsme dílnu uměleckého kováře pana Josefa Habermana v Žirovnici, kde jsme měly možnost vidět klasické kovářské stroje a techniky.

1.2.5 Sklářství

Sklářství v naší oblasti už není moc rozvinuté. Sklo bohužel postupně nahrazuje plast. Nejvíce se sklárny nacházely a dodnes i stále nachází v horských oblastech.

Nejblíže nám jsem našly sklárnu v Janštýně a Hluboké nad Vltavou, a právě ze skelné huť z Hluboké nad Vltavou, nám pan Effmert přišel přiblížit skelné řemeslo. V té jsme našli výrobu běžného skla, váz, sklenek i skla dekorativního. Poprvé se zde pec rozpálila v roce 2005. Tato malá huť je ale zajímavá tím, že přibližuje skelné řemeslo každému, kdo ji navštíví. Každý si tu může zkusit fouknout do píšťaly či si zkusit utavit korálek.

1.2.6 Hrnčířství/Sochařství

Na Jindřichohradecku působí mnoho keramiků. Mezi nejznámější patří Romana Hulíková z Děbolína, která se tomuto řemeslu věnuje více než dvacet let. V její dílně si děti mohly řemeslo také přiblížit. Nejen, že se zde seznámily s hlínou jako takovou, ale mohly si vyzkoušet i práci s ní. Připraveno tu pro ně bylo několik aktivit, od lití do forem, přes malbu na keramiku či práce na hrnčířském kruhu.

V této oblasti najdeme také několik uměleckých sochařů. Ti se ale v dnešní době spíše věnují restaurátorství. Poblíž Jindřichova Hradce (Kamenném Malíkově) najdeme sochaře/restaurátora. Tuto dílnu jsme s dětmi ze školky Živě v trávě také navštívily.

1.2.7 Čamrdářství

Toto nevšední řemeslo bylo na Jindřichohradecku proslaveno díky malému městu Žirovnice. Výrobu perleťových knoflíků sem přinesl v roce 1863 Josef Žampach. Postupem času se řemeslo rozvinulo po celém městě a okolí. Mnoho občanů mělo doma perleťářské ponky. V současné době se knoflíky v Žirovnici už nevyrobí, ale výroba šperků z perleti je tu stále. (Škoda, 2008)

Řemeslo jsme si ale mohly přiblížit návštěvou místní expozice, kde bylo vystaveno nespočet knoflíků, šperků, pohárů a strojů, které se používaly na výrobu a opracování perleti.

To, že se v tomto městě pracovalo s perletí, poznáte snadno. Na polních cestách, v lese, tam všude byste našly odpadový materiál, který zůstával po výrobě knoflíků.

1.2.8 Pekařství

Peklo se všude, ale v každém kraji bylo pečivo něčím specifické. V jižních Čechách se peklo převážně z kynutého těsta. Práci s nekynutým těstem bychom v tomto kraji těžko hledali. Lepší pečivo se zdobilo rozinkami a potíralo vejcem. Takzvané lepší pečivo se peklo jen při zvláštní příležitosti, jako bylo například vítání jara, svatba nebo dožínky. Sbírka lidového jihočeského pečení říká, že při pečení kynutého těsta se rozlišují tři tvary, a to: točenka, pletence a figurální. Pečivo bylo v krajích i různě pojmenované.

Na přelomu 19. a 20. století se v Pacově z chlebového těsta lily do forem perníky. Tyto perníky byly proslavené, měly různé tvary a podoby. (Soukupová, 1984)

2 TRADICE A SVÁTKY SPOJENÉ S LIDOVÝM ŘEMESLEM SLAVENÉ V ŽIVĚ V TRÁVĚ

V této části práce poukazuji na svátky a tradice spojené s řemeslem slavené v Živě v trávě.

Svátky a tradice jsem zpracovala postupně tak, jak plyne rok, tedy dle ročního období. Slavnostem a tradicím se věnujeme převážně z důvodu lepšího orientování se v koloběhu roku a díky prožitku nám toto sdělení přijde srozumitelnější a významnější pro lepší chápání v našem životním příběhu.

„Rok jak kolo točí se, dny si skládá v měsíce. Jen odzvoní Vánoce, zase znovu koulí se.“

(Váchová, 2009, s. 1)

2.1 Přehled podzimních tradic a slavností spojené s lidovým řemeslem slavené v Živě v trávě

Dožínky, Svatý Michal (29. 9.), Dušičky (1. 11.), Svatý Martin (11. 11.), Přástky

Chladná rána nám oznamují blížící se podzim. Slunce je stále níž a zbarvuje přírodu do podzimních barev. Svě světlo a teplo ukládá do plodů a semen. Úroda vrcholí a příroda nám vydává své dary. Jako by se s námi chtěla slavnostně rozloučit, než vnější krása na čas opadne. Matka Země se už začíná stahovat do svého lůna. V tento čas najdeme chvíli na vděk Matce zemi za úrodu, dary, kterými nás obdarovala. (Jánská, Bejšáková, 2001)

2.1.1 Dožínky

Dožínky se slaví, když se dožne žito, ječmen či pšenice. V každém kraji se nazývaly jinak, někde obžínky, dožatá nebo dóženek. (Zíbrt, 2006)

Dožínky byly slavnosti na počest ukončení žní. Příprava začala týden před nimi, kdy ženy upletly ohromný věnec z klasů obilí všeho druhu, co bylo na poli. Během dožínek se hodně tancovalo a zpívalo. K dožínkám patřila společná cesta z pole, při které byli

účastníci ozdobeni květy a klasy, stejně jako jejich nástroje. Ze stejného materiálu měli i věnce na hlavách. Obzvláště důležitý byl dožínkový věnec, který byl ponecháván v domě až do jarní setby. Věnec se pletl z chrpy a ze zlatých klasů, do věnců se vila vděčnost a láska. (Zíbrt, 2006)

2.1.2 Svatý Michal

„Když se dny krátí, klíčí v srdci jas,

Nad nimi Michal, dárce světla v nás“

(Jánská, Bejšáková, 2002, s. 32)

Michaelův svátek (29. září) patří do čtveřice největších svátků roku (jaro - Velikonoce, léto - Svatý Ján, podzim - Michael, zima - Vánoce).

Svatý Michael je považován za vládce podzimu - představitel slunečních sil. Michael zvítězil nad drakem, a proto je nebeským protějškem svatého Jiří. Svatý Michael je symbolem odvahy, síly a statečnosti. (Jánská, Bejšáková, 2002)

Při Michaelské slavnosti děkujeme za dary přírody, sbíráme a meleme obilí, moštujeme ovoce.

2.1.3 Dušičky

Dušičky, svátek zemřelých, později památka zesnulých. V tento den se nechávají hořet svíčky či lampy na jejich počest. Dříve se peklo dušičkové slané pečivo, takzvané dušičky aneb boží kosti. Toto pečivo se peklo pro děti nebo pro žebráky. Lidé totiž věřili, že mají schopnost spojit pozemský svět s tím nadpozemským. To se také říkávalo o noci z 1. na 2. listopadu. V tuto noc se údajně pozemský a nadpozemský svět úplně propojí. (Mottlová, 2006)

2.1.4 Svatý Martin

„Už šerí se a fouká a vítr si píseň brouká, Martine, sviť lucernou, ať můžem kráčet za tebou...“

Svatý Martin je označován za patrona všech koní, jezdců, hus a také vinařů. Jedna

z pranostik říká, že Martin přijíždí na bílém koni - tím se myslí, že padá sníh. Proto je s tímto svátkem spojován příchod zimy.

Legenda o svatém Martinu, který byl vojákem, praví, že za zimního večera, když přijížděl do Amiens, uviděl chudého žebráka třást se zimou. Když to Martin spatřil, projevil se v něm soucit a rozsekl svůj plášť na dvě části a rozdělil se s chudým mužem. Tu noc se Martinovi zdál sen o žebrákovi, co měl půlku jeho pláště a viděl v očích toho muže světlo. Světlo, které každý z nás nosí uvnitř sebe. Proto je tento svátek spojován s láskou a soucitem k druhému. (Jánská, Bejšáková, 2011)

S tímto svátkem jsou spojovány husy. V legendě se můžeme dočíst, že husy Martina rušily při kázání. Z toho důvodu se podávají na tento svátek. Na svatomartinském stole nechybělo ani pečivo. Dodnes se na slavnostech podávají rohlíčky, podkovy nebo rolky plněné mákem.

Tento svátek je spojován s významným lidským gestem – se soucitem, láskou k bližnímu svému a lidskostí. Protože v této době tepla ubývá, jak venku, tak v našem nitru, musí být stále posilováno. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

2.1.5 Přástky

Přástky, doba spřádání lnu. Začínají po svatém Martinu a končí Velikonocemi, jen v době svaté Lucie na Bílou sobotu a v době od Vánoc do Tří králů se nepředě. Na přástkách bývalo veselo. Ženy a dívky tancovaly, zpívaly, vyprávěly si strašidelné i veselé příběhy. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

2.2 Přehled zimních tradic a slavností spojené s lidovým řemeslem slavené v Živě v trávě

„Nic lepšího nad mráz není, zima je mé potěšení. Modrá zima, bílý sníh, děti v teplých čepicích.“ (Opravilová, 2011, s. 406)

Příroda spí, dny jsou krátké a lidé bdí. To, co se teď v přírodě děje, je pod zemí ve tmě. Lidé se dříve v zimě více potkávali doma. Zpívali, povídali si a tvořili, a tak to máme v zimě i my s dětmi v Živě v trávě. (Kirchnerová, Rubešová, 2013)

Advent, Zimní slunovrat (21.12), Hromnice (2.3)

2.2.1 Advent

Tato doba se označuje jako příprava na vánoční svátky. Dříve to bývala, mimo jiné, doba půstu od tanců a zábavy. Konaly se různé obřady. Adventem nazýváme čas čtyř týdnů před Štědrým dnem.

V adventu slaví svátek svatá Barbora. Dříve se tento svátek vyznačoval tím, že večer před dnem svaté Barbory chodili po vsi tak zvané Barborky, které byly zahalené v bílém šatu a nosily dobroty dětem. Dnes máme tento svátek spojený spíše s větvíčkami třesně, které trháme a čekáme, zda do Štědrého dne vykvetou. Podle pranostik se měla žena, která je trhala, v příštím roce vdát. (Zíbrt, 2006)

K dalšímu svátku v období adventu, který si nenechá ujít žádné malé dítě, patří svátek svatého Mikuláše. Ten navštěvuje děti, poslouchá jejich básničky a písničky a přináší jim za to různé odměny. Po svatém Mikuláši přichází svatá Lucie. Lucie chodily po vsi a kontrolovaly, zda se lidé postí a mají doma uklizeno. Doba adventu končí Štědrým dnem, poté nastávají Vánoce. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

2.2.2 Zimní slunovrat

Zimní slunovrat je den, kdy bychom měli napomáhat slunci. V této době je totiž nejslabší. V den zimního slunovratu bývá nejdelší noc a nejkratší den, je to začátek astronomické zimy. (Jánská, Bejšáková, 2011)

Temno a temné síly mají v době zimního slunovrat největší moc. Tvrdí se, že v tento den jsou hranice mezi naším světem a světem mrtvých otevřeny. Jako ochranu před nezvanými návštěvami ze světa mrtvých zapalovali lidé ohně nebo používali česnek. Kde bylo dostatek lásky, přátelství a bujarosti, neměly zlé síly možnost uškodit.

V současné době byly oslavy zimního slunovratu převážně nahrazeny Vánoce. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

2.2.3 Hromnice

S touto tradicí se pojí několik pranostik: „*Na Hromnice o hodinu více“* nebo „*Na Hromnice musí skřivan vrznout, i kdyby měl zmrznout.*“ (<http://www.ceske-tradice.cz>)

V tento čas se noc pomalu začíná krátit, den naopak prodlužovat, je to známka blížícího se jara. Na Hromnice se v kostele zapalovaly svíce. Lidé je označovali jako hromničky, zapalovaly se při bouřkách, měly chránit obydlí před blesky. Na některém území včelaři s hromničkami obíhali včelí úly a věřili, že jim to přinese hojnost medu. Někde se až v tento čas odstrojuje vánoční strom. (Jánská, Bejšáková, 2011)

2.3 Přehled jarních tradic a slavností spojené s lidovým řemeslem slavené v Živě v trávě

„U potoka vrba stará, první probouzí se zjara. Proutek rovny jako svíčka, nůž – a je z něj píšťalička. Ještě v trávě leží zmrazky a už kvetou sedmikrásky.“ (Opravilová 2011, s. 114)

V tomto období začíná mít slunce sílu - vše je daleko teplejší a světlejší. Začíná rozpuk, nejvyšší čas začít sázet.

Letnice, Velikonoce

2.3.1 Letnice

Jedná se o takzvané svatodušní svátky slavené 50 dní po Velikonocích. Letnice se označují za vrchol Velikonoc. K těmto svátkům se pojí několik pranostik a to: „*O svatém Duchu chod' ještě v kožiše / Na Svatého Ducha nesvlékej kožicha / Déšť o letnicích – slunce na Boží tělo*“. (<http://www.wikipedie.cz>)

2.3.2 Velikonoce

„Paní kmotra, slyšte chásku,

Přicházíme na pomlázku,

Opletené žilky máme,

Kdo nám nedá uhlídáme!

Paní kmotra, nemeškejte

Barevná vajíčka dejte!“

(Jánská, Bejšáková, 2002, s. 19)

Velikonoce nemají pevné datum jako je tomu u Vánoc. Velikonoce slavíme každý rok jinak, vždy první neděli po prvním jarním úplňku.

S Velikonocemi se pojí řada tradic a zvyků. Patří sem setí obilí, pečení jidášů, mazanců, beránků, barvení či malování vajec a pletení pomlázek. Týden, kdy je Velikonoční neděle, nazýváme Pašijový týden aneb Velký týden.

Velikonoce symbolizují smrt a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Symbolem Velikonoc je vejce. Prázdné vejce je symbolem smrti, plné je symbolem života. Vzkříšení Krista nám může připomínat příroda. V tento čas se taky něco nového rodí, začíná. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

2.4 Přehled letních tradic a slavností spojené s lidovým řemeslem slavené v Živě v trávě

„Mé milé léto, cos nám přineslo? „Mnoho dobrého, kvítí pěkného, modrého, bílého, i červeného.“ (Kociánová, 2001, s. 70)

Rok je ve své půli, život je v plné síle a slunce vládne. Matka Země nám vydává první dary.

Letní slunovrat (21. 6.), Svatý Ján (24. 6.)

2.4.1 Letní slunovrat

Oslava úrody a plodnosti Země. Slunovrat je magický, je to doba, kdy astronomicky začíná léto.

Na počest slunce, které má v tento den největší sílu, se na kopcích zapalovaly ohně a věřilo se, že tím slunce doplní sílu. Kolem ohňů lidé tančili, zpívali a uhlíky z nich roznášeli po polích. To proto, aby zajistili bohatou úrodu.

Lidé v tento den sbírali byliny, protože léčivá moc slunce v tuto dobu bývala největší. Z bylin dělali věnce, které si pak zavěšovali na dveře svého obydlí. (Kirchnerová, 2013)

„Kořeníčko, koření, Vod boha jsi stvořený, Tebe nesmí slunce rušit, Ty se musíš v stínu sušit.“ (Váchová, 2009, s. 100)

2.4.2 Svatý Ján

„Čekanko u cesty, trhám tě pro štěstí, abys mi milého popřála, kteréhos nadarmo čekala.“ (Kociánová, 2001, s. 74)

Svatý Ján připadá na 24. června, tedy pár dní po letním slunovratu. Dle pověstí je noc na svatého Jána plná kouzel a magie. V tuto dobu ožívá vše nadpřirozené. Říká se, že se zem i skály otevírají. (<http://www.ceske-tradice.cz>)

Na svatojánskou noc se provádí spousta rituálů: skáče se přes oheň, sbírají se byliny a rosa, či se hází věnce do vody. V minulosti se hledal i poklad. Dějiny říkají, že ten, kdo chtěl poklad objevit, mohl potkat bludičky. Ty ho lákaly do bažin. Kdo chtěl najít poklad, musel nejprve o půlnoci najít zlaté kapradí, které mělo údajně kouzelnou moc, dokázalo otevírat skály. Říkalo se, že ten, kdo toto kapradí najde, porozumí řeči zvířat. (Jánská, Bejšáková, 2002)

Na svatého Jána se sbíralo devatero bylin, takzvané čarovné koření (Heřmánek, třezalka, devětsil, mářinka vonná (svízel), mateřídouška, hvozdík, černobýl, jitrocel, řebříček). (<http://www.ceske-tradice.cz>)

3 PROJEKTOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

V realizaci se odráží nápaditost i profesionalita učitelky. (Opravilová, Gebhartová, 2011, s. 69)

3.1 Projektové vzdělávání

Opravilová a Gebhartová ve své knize o projektu píšou: „Projekt můžeme chápat jako promyšlený plán, jak organizovat činnosti seskupené kolem ústředního tématu.“ (Opravilová, Gebhartová, 2003, s. 266)

Pro děti předškolního věku je přirozené vnímat věci celistvě, a proto by mělo být celistvé i předškolní vzdělávání. Takový přístup nazýváme projektové výchovně-vzdělávací působení. Hlavní myšlenkou projektového vzdělávání je vlastní bádání. Pedagog jen dopomáhá k zájmům dítěte. Cílem projektu je reálná situace, od které se odrážejí veškeré činnosti. (Opravilová, Gebhartová, 2011)

Tato metoda nejen předškolního vzdělávání, vede k poznávání všemi smysly, tím rozvíjí osobnost dítěte po všech stránkách. Děti organizují průběh, aktivity a řeší problémy. Pedagog je zde spíše v roli průvodce.

Opravilová a Gebhartová ve své knize uvádí, že při přípravě projektu, bychom měli brát zřetel na přípravu, stanovit si záměr, téma, roli a zhodnotit výsledek. (Opravilová a Gebhartová, 2003)

Samotný projekt může mít několik druhů a dělení. Nejzákladnější dělení projektů je na spontánní (podstata vychází ze zájmu dětí) a připravený. Dále můžeme projekt dělit dle místa konání, počtu žáků (individuální, skupinový, třídní), dobou trvání (krátkodobé, dlouhodobé) a dále podle toho, jak je projekt zaměřen (praktický a tvořivý). (Průcha, Kořátková, 2013)

3.2 Práce pedagoga/průvodce při tvorbě projektu

Při realizaci projektu plánujeme, aby byly zahrnuty všechny výchovné obory a činnosti. Především dbáme na to, aby byla zachována hravá forma a pospolitost. (Opravilová, Gebhartová, 2011).

Na výběru projektu se mohou podílet děti i pedagog společně, nebo ho vybere sám pedagog. Je však vhodné vybírat z prostředí, které je dětem blízké. Při výběru se musí také dbát na věkovou kategorii, na dovednosti a individualizaci skupiny. Před tvorbou projektu by pedagog měl vědět, jaký typ projektu chce zvolit (krátkodobý/dlouhodobý, praktický/tvořivý). (Průcha, Koťátková, 2013)

Při realizaci je vhodné zařazovat diskuzi, pozorovat zkušenosti dětí a jejich znalosti. Nedílnou součástí práce pedagoga je plánování kroků, úkolů, a to nejlépe společně s dětmi. V probíhající části projektu by se měl pedagog stavět spíše do role průvodce či pozorovatele. Je-li však zapotřebí dítě motivovat nebo nasměrovat, měl by pedagog zasáhnout.

3.3 Vliv projektu na rozvoj dětí

„Vidět, slyšet, ochutnat, dotknout se, pozorovat, takové bezprostřední dojmy děti baví a probouzejí chuť na další velké i malé „objevitelské výlety“, při nichž mohou zakusit přírodu v celé její kráse a komplexnosti.“ (Harazim, Harald, Hudak, 2015, s. 7)

Vliv vzdělávacího projektu na rozvoj dětí můžeme pro lepší orientaci uspořádat do pěti oblastí, stejně jako podle Průchy a Koťátkové - rozumová, osobnostní a sociální, esteticko-výchovná, pohybová a zdravotní a přínos hry s vrstevníky. (Průcha, Koťátková, 2013)

Do rozumové oblasti Průcha a Koťátková řadí vnímání, paměť, myšlení, představy, řeč a vůli. V předškolním věku dětí je nejrozšířenější paměť konkrétní. Dítě si totiž nejvíc pamatuje prožitek než její popis, což se nám v Cestě řemesla potvrdilo. S reálnými zážitky se totiž dětem mnohem lépe pracuje, mohou si tím realitu utvářet dle svého, aby pro něho bylo pochopitelná. Dále Průcha a Koťátková říkají, že ve všech složkách rozu-

mové oblasti se lépe dětem v předškolním věku pracuje s konkrétními věcmi, zážitky, s názorností, propojeností, a to projekt Cesta řemesla dětem předškolního věku přináší. (Průcha, Koťátková, 2013)

V osobní a sociální oblasti se dětem předškolního věku v Živě v trávě díky tomuto projektu podařilo prohloubit nejen vztahy v dětské skupině, ale i vztahy k druhým lidem, které jsme na Cestě řemesla potkali a navštívili.

Nové zkušenosti ve společnosti dětem přináší porozumění druhému, lépe dokážou obhájit svůj názor, učí je spolupráci, solidaritě, družnosti, a to vše kvůli aktivnímu zapojení. (Opravilová, Gebhartová, 2011)

Esteticko-výchovné složky začleňujeme do vzdělávacích bloků, navazují totiž na sebe. Děti se učí tvořit samy za sebe, setkávají se s uměním. V rámci tohoto projektu se s uměním děti setkávají v řemeslných dílnách a výstavách. Podněty děti nacházejí v přírodě. Zde ale i jinde mohou rozvíjet své představy, fantazii a svobodně tak utvářet svoji sebedůvěru, mohou tak prohlubovat estetické a tvůrčí dovednosti.

„Esteticky uspořádané prostředí je pro děti příjemné, mělo by působit na pohodu a podněcovat kvalitu vnímání a inspiraci pro vlastní tvoření.“ (Průcha, Koťátková, 2013, s. 102)

To, že pohyb je pro děti nedílnou součástí života, je více než pravdivé. Děti potřebují poznat možnosti svého těla a umět s ním zacházet. Tím se do značné míry předchází i úrazům. (Průcha, Koťátková, 2011)

Díky pohybu nejen v mateřské škole se děti učí jemné, ale i hrubé motorice, což vede k rovnoměrnému vývoji. Pro děti předškolního vzdělávání je běh, skok, šplh a tanec přirozenou součástí každého dne, avšak není tomu tak u všech dětí. Musíme brát na zřetel i u dětí, které mají nedostatečné pohybové zkušenosti. (Průcha, Koťátková, 2013)

Aby děti mohly řemesla aplikovat ve hře, musí s nimi být dostatečně seznámeni. My bychom je měli částečně motivovat. Je ale dobré nechat děti dostatečně mezi sebou

porovnat, posoudit a vnímat vlastní představu o řemeslu po svém. Nejlépe prostřednictvím volné hry, děti si tak mohou přiblížit pojetí každodenního života.

Průcha a Koťátková ve své knize *Předškolní pedagogika* zmiňují: „*Hra je nositelem vnitřní motivace, emocí a prožitků a také citového angažovanosti, která silně podporuje učení.*“ (Průcha, Koťátková, 2013, s. 106)

3.4 Projekt Cesta řemesla jako součást ŠVP a TVP

Lidové řemeslo můžeme vnášet do TVP do integrovaných bloků jednotlivě, nebo jako celek. Ku příkladu, když budeme mít jednotlivý blok, např. jídlo, můžeme do něho vnést i zpracování mouky, obilí, pekařinu a propojit to tak jak s historií, tak se současností. Nejlepší formou pro mě, je vytvořit jednotlivý blok, právě na dané řemeslo, a tím s ním děti více seznámit. V takovémto jednotlivém bloku si povíme o práci pekařů, o cestě výroby mouky, jak vzniká kvas a jak se peče chléb či další pečivo. Ukážeme si nástroje, které pekaři používali a to vše porovnáme s historií a současností. Co nejvíce věcí si vyzkoušíme prakticky. Zaděláme těsto, budeme pozorovat, jak roste, budeme s ním pracovat a díky tomu se zaměříme na rozvinutí motoriky. Zkusíme si sít obilí. Řemeslo propojíme s lidovými říkankami a písněmi.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Záměry a cíle praktické části

Prožitek otevírá cestu k lepšímu uvědomění. Díky prožitku z každého řemesla a navštívení místa, kde samotná práce řemeslníků vzniká, si děti mohly řemeslo upevnit a chápat o to víc. Díky vkládání lidového řemesla do ročního cyklu, do cyklu přírody, do slavností a tradic zažité v Živě v trávě, měly děti možnost zažít veškeré prožitky komplexně a přenášet je tak do každodenního života.

To, co si sami prožijeme, v nás zanechává hlubší ráz. Jelikož je hra pro dítě nejpřirozenější činnost a má pro něj nezbytný význam, v celkovém rozvoji jsem se zaměřila na co největší propojení hry a řemesla, na spojení tvořivých činností s prožitkem, které komplexně rozvíjejí dítě předškolního věku. Aby děti mohly řemesla aplikovat ve hře, musí s nimi být dostatečně seznámeni. My bychom je měli částečně motivovat. Je ale dobré nechat děti dostatečně porovnat, posoudit a vnímat vlastní představu o řemeslu po svém, nejlépe volnou hrou. Děti si tak mohou přiblížit pojetí každodenního života.

Domnívám se, že reálné prožitky si děti dle svých zkušeností, fantazie, spontánnosti a bezcílnosti dokážou přetvářet tak, aby spojovaly představu chtění a reality.

Myslím si, že přes výtvarný projev se děti nejlépe vyjadřují, a proto je každé řemeslo spojené s tvořivostí. Díky zážitku a vyzkoušení si řemesla děti zapojují celé tělo. Protože všechno, co dítě vnímá, v něm probouzí nabádání. Rozvíjí pohybový aparát, učí se rovnováze a tím, že vlastnoručně vše okusí, zdokonaluje haptické schopnosti, posiluje kreativitu a komunikaci. Pan Harazim (2015, s.11) ve své knize píše, že ten, kdo experimentuje, prohlubuje své porozumění a trvale se učí. Na učení vlastními zkušenostmi se klade největší důraz proto, že poznatky získané touto formou, jsou nejtrvalejší.

4.2 Cesta řemesla

Cesta řemesla se snaží být komplexní. Snaží se být východiskem rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Tento projekt je vytvořen tak, aby vyhovoval dětskému vidění světa, byl efektivní a rozvíjel všechny vzdělávací oblasti.

Praktické aktivity jsou zpracované jednotlivě podle lidového řemesla prožité v Živě v trávě. Některé z nich jsou spojené s tradicemi a svátky slavené právě v Živě v trávě. U každého řemesla uvádím i zásobník básní a písní.

Podtémata:

- mlynářské a pekařské řemeslo
- tkalcovské řemeslo
- kovářské řemeslo
- sklářské řemeslo
- hrnčířské řemeslo
- čamrdářské řemeslo
- košíkářské řemeslo
- řezbářské řemeslo

Cíle:

- Vytvořit povědomí o lidovém řemeslu.
- Seznámit se s jednotlivými lidovými řemesly.
- Rozvíjet rukodělné činnosti (pletení, vaření, pečení, tkaní, plstění, práce s hrnčířskou hlinou, práce s kladivem a dlátem).
- Vytvořit povědomí o svátcích slavné v Živě v trávě.
- Rozvíjet schopnosti, dovednosti a prožitky.
- Rozvíjet pohybový aparát, zdokonalit dovednosti v oblasti jemné a hrubé motoriky.
- Rozvíjet řečové a jazykové schopnosti.
- Rozvíjet komunikační dovednosti.
- Osvojit si praktické zkušenosti.

- Rozvíjet prosociální chování k ostatním lidem i mimo MŠ.
- Rozvíjet tvořivost a tvořivé myšlení.
- Rozvíjet paměť a fantazii.
- Rozvíjet a používat všechny smysly.
- Vytvářet vztah k živé přírodě.

Očekávané výstupy:

- Vést rozhovor, porozumět slyšenému.
- Záměrně pozorovat, účastnit se nabízených aktivit.
- Vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů.
- Prožívat radost ze zvládnutého a poznání.
- Hodnotit své zážitky.
- Naučit se práci s hrnčířskou hlínou, kladivem, dlátem.
- Ovládat základy ve vaření a pečení (míchání, vážení, ...).
- Ovládat základy pletení a plstění.
- Znat některá lidová řemesla a základní informace o nich.
- Znat některé svátky a tradice slavené v Živě v trávě.
- Ovládat pohybové dovednosti, zvládat jemnou i hrubou motoriku.
- Vyjádřit se přes výtvarnou aktivitu prostřednictvím své fantazie a zkušeností.
- Rozvíjet hudební, pěvecké, rytmické a pohybové dovednosti.
- Zachycovat poznatky z okolí praktickými zkušenostmi a dovednostmi.
- Chránit a ctít přírodu.
- Spolupracovat ve skupině.

4.2.1 Tkalcovské řemeslo

Tkaní jsme propojily se slavením dušiček, přástek a adventu. Některé zkušenosti jsme využily i při oslavě svatého Jána.

Charakteristika:

Pro seznámení s tímto řemeslem jsme navštívily Dům Gobelínu v Jindřichově Hradci. Zde jsme se dozvěděly spoustu informací o tkaní. Děti mohly vidět několik tkalcovských strojů, pomůcek a samotná díla, která touto technikou vznikla.

Motivace:

Návštěva Domu Gobelínu.

Praktické aktivity:

Pavučinky: V lese mezi stromy jsme zkoušely plést pavučinky, nejprve klasickou technikou tkaní, kdy jeden provázek jde dolů, druhý nahoru, později jsme zkoušely plést pavučinky, jak se nám zachtělo.

Pletení záhonu: Poznatky z tkaní jsme využily při přípravě záhonu. Pletly jsme z lískových prutů.

Šátky: Ukázaly jsme si různé šátky (tkané, pletené, šité). Zkoumaly jsme odlišnost šátků, jejich strukturu. Zjistily jsme, že jsou jiné na pohled, jiné na hmat.

Šátková země / šátkové místo: Každé dítě mělo jeden šátek. Ten představoval místo, které mají děti rády, nebo na něm zrovna chtěly být. Postupně nám každé dítě o svém místě vyprávělo.

Stromy z vlny: Z ovčí vlny jsme lepily stromy.

Praktické aktivity spojené s dušičkami:

Vzpomínaly jsme na své blízké, co již zemřeli. Povídaly jsme si o světle, kterého ubývá a o síle, která přechází dovnitř. Vytvořily jsme podzimní svítlnu, jejíž světlo nám připomínalo podzimní čas, dále jsme si vytvořily strom, který symbolizoval cestu našeho

života, ve kterém jsme někoho ztratily. Upekly jsme takzvané „dušičky“ a také „kosti svatých“.

Strom života: Strom života jsme zhotovily ze zbytků látek, vln a pletenin, kmen jsme utkaly za pomoci klacíků. Hotové stromy života jsme zavěsily v lese a nechaly na nich vzkaz těm, kteří už tu s námi nejsou. Znamenalo to, že na ně vzpomínáme. K tomuto rituálu patřila i cesta na místní hřbitov, kde jsme zapálily svíčku pro všechny zesnulé.

Básně a říkadla:

„Trhám, trhám len, pojdte žínky ven!“ (Jánská, Bejšáková, 2011, s. 36)

„Tma jako v hrobě, mráz v okna duje,

v světnici teplo u kamen,

v krbu se svítí, stará podřimuje,

děvčata předou měkký len.

Toč se a vrč, můj kolovrátku...!“ (Zíbrt, 2006, s. 13)

Praktické aktivity spojené s adventem: Protože se v době adventu připravují ozdoby na vánoční strom, využily jsme zkušenosti z tkaní. Vyzkoušely jsme si, jaké to je, tkát ozdůbky ze stébel žita či trávy.

Praktické aktivity spojené se svatým Jánem: Povídalý jsme si o zvycích a magičnosti dne a noci před svatým Jánem. Byliny sebrané v tuto noc jsou prý kouzelné. Proto jsme sbíraly s dětmi devatero svatojánských bylin. Udělaly jsme bylinou sůl a vařili čaj na ohni. V barvách slunce jsme plstily náramky z ovčího rouna a připomínaly si tkalcovství.

„Na svatého Jana otvírá se létu brána.“ (Váchová, 2009, s. 74)

Četly jsme příběh o svatém Janu. Jak měl Honzík svátek

4.2.2 Košíkářské řemeslo

Košíkářství jsme začlenily do období, kdy se samotné pruty na pletení chodí trhat, tedy do období, kdy se slaví Velikonoce.

Charakteristika:

Pan řemeslník košíkář nám pověděl zajímavosti o samotném řemesle a o proutcích - proč je namáčet, jestli plést s kůrou nebo z oloupaných proutků, jak silné proutky používat. Ukázal nám, co všechno se dá z proutků uplést – od košíků, přes ozdoby, až po talíře pod hrnec. My měly tu příležitost si vyzkoušet, jak je pletení náročné.

Motivace:

Návštěva pana košíkáře u nás v Živě v trávě.

Praktické aktivity:

Pletení pomlázky: Pletly jsme z osmi vrbových prutů. Naučily jsme se, že je potřeba mít silné a ohebné pruty, a to nejlépe mladé.

Ptáčci: Vyráběly jsme ptáčky z vrbových prutů, které jsme poté ozdobily barevnými stuhami, červenou, zelenou a žlutou.

Vrby a lísky: Pokoušely jsme se najít vrby a lísky v okolí naší školky, zkoumaly jsme rozdíl mezi nimi.

Vrbová píšťalka: Z tlustšího vrbového proutku jsme vyřezávaly píšťalku.

Pletení záhonů z vrbového proutí

Básně a říkadla:

„Pomlázka se čepýří,

Babička mi nevěří.

Vystrčte, dědečku,

Babičku ze dveří!“

(Váchová, 2009, s. 61)

*„Otloukej se, píšťaličko,
otloukej se, mízo lízo,
nebudeš-li se otloukati, budu na tě žalovati,
krajskýmu pánu, mízo lízo, zčerstva lez!“*

(Váchová, 2009)

Četly jsme příběh Jak se pomlázky ztratily

4.2.3 Řezbářské řemeslo

Seznámily jsme se také s dalším lidovým řemeslem – řezbářstvím. To jsme spojily se svátkem svatého Martina a s adventem. Vyřezávaly jsme betlém.

Charakteristika adventu:

Advent je spojován s blížícími se vánočními svátky, školkou se linul zpěv koled. Povídalý jsme si o Vánocích a o tom, jak se těšíme na samotný Štědrý den. Tvořily jsme betlém. Do něj jsme vyřezávaly postavičky a zvířátka, vše jsme doplnily přírodními materiály. Abychom dokázaly se dřevem a nástroji pracovat, pomohl nám při tom pan tesař a řezbář.

Motivace:

Návštěva největší výstavy vyřezávaných betlémů na území České republiky v Muzeu Jindřichohradecka. Součástí byla i návštěva Krýzových jesliček.

Praktické aktivity:

Práce s dřívem: Jednalo se o společnou aktivitu. Měly jsme k dispozici velký kus dřeva, který jsme zkoušely opracovávat. Každý dle svých možností.

Šmirglujeme: Zkoušely jsme opracovat dřevo různými druhy šmirglů. Viděly jsme, že záleží na hrubosti šmirglu a síle, kterou používáme.

Lodičky z kůry: Vyřezávaly jsme do borové kůry. Našly jsme si větší kus kůry a vydlabaly si prostřední část, do které jsme později nožkem udělaly jamku na stožár. Zapíchly jsme klacík a připevnili plachtu.

Řezbářství propojené se svatým Martinem:

I my jsme pocítily ten čas svatého Martina (dělení se) a rozhodly jsme se pomoci ostatním dětem (onkologicky nemocným), které naši pomoc potřebují. A tak jsme vytvořily přívěsky z dřevin a připomněly jsme si tak naše zkušenosti a poznatky z řezbářství.

„Bez lásky, bez lidskosti,

bez soucítění člověka s člověkem nic neobstojí“

(Jánská, Bejšáková, 2002, s. 33)

Praktické aktivity spojené s adventem:

Vyřezávání postaviček a zvířat do Betlému: Tak, jak jde čas adventu, postupně vyřezáváme postavičky a zvířátka.

4.2.4 Kovářské řemeslo

Další cesta řemesla nás zavedla do Žirovnice za uměleckým kovářem panem Josefem Habermannem.

Kovářství jsme propojily se svátkem svatého Martina. S tímto svátkem se pojí několik pranostik, jako že má svatý Martin přijet na bílém, že na svatého Martina kouřívá se z komína nebo že o svatém Martinovi husa nejpěkněji zpívá. (Zíbrt, 2006)

Díky těmto pranostikám nám přišlo vhodné zařadit kovářské řemeslo. V této roční době tepla ubývá, jak venku, tak v našem nitru, proto musí být posilováno. Proto na děti ve školce čekalo světýlko, a to nás zavedlo do kovářské dílny.

Charakteristika:

Společně s dětmi jsme nahlédly do kovářské dílny, kde jsme měly možnost vidět několik kovářských nástrojů, bylo to buchadlo, pec a kovadlina. Pod kovářskými rukami jsme viděly, jak pracné je něco zhotovit. Děti si z dílny odnesly svůj vlastnoručně vyrobený hřebík. Kovářská cesta byla pro nás všechny moc zajímavá a příjemná.

Motivace:

Návštěva dílny uměleckého kováře.

Praktické aktivity:

Hřebíček: Každý si v kovářské dílně udělal svůj vlastní hřebíček.

Básně a říkadla:

„Kovej, kovej, kovaříčku, okovej mi mou nožičku,

Okovej mi obě, zaplatím já tobě.

Okovej ji hezky, dám ti čtyři český, dám ti za to groš, ještě starý koš.“

(Kulhánková, 2009, s. 60)

Přísluví:

„Dobře tomu kováři, jenž na obě ruce kuje.“

„Kdo nerozumí kování, ať mi kleště nehaní.“ (Kulhánková, 2009, s. 60)

Kovářství propojené se svátkem svatého Martina:

Na svatého Martina jsme do Živě v trávě pozvaly koně. Děti se na koních povozily, podrobně jsme prozkoumaly i jejich kopyta a podkovy. Několik podkov nám bylo i věnováno.

Hledání stop v krajině: Na výpravě jsme hledaly stopy koní, které navštívily naši školku. (Viděly jsme rozdíl mezi stopami, které pravidelně na výpravách potkáváme.) Viděly jsme obtisk podkov a našly podkovu, kterou pravděpodobně ztratil svatý Martin.

4.2.5 Sklářské řemeslo

V posledních dnech roku jsme slavily zimní slunovrat. Tančily jsme, zpívaly a malovaly vzkazy slunci do sněhu a ledu. Zkoumaly jsme ledové krásy a snažily jsme se najít podobnou surovinu. Přišly jsme na to, že průhledné a lesklé může být i sklo, a tak jsme do školky pozvaly skláře.

Přesně v půli roku po zimním slunovratu jsme se ke sklu chtěly vrátit znovu, a to při letním slunovratu. Kde symbolem je oheň, věnce a hlavně kvítí. Opět jsme tančily, zpívaly a při tom zkusily zvučení skla, do skleněných lahví jsme naložily luční kvítí. Zkoumaly jsme, jaká kvítka jsou jedlá, se spoustou z nich jsme dál pracovaly, tím jsme se při letním slunovratu přiblížily i prastarému lidovému řemeslu bylinkářství.

Charakteristika:

Povídání o sklenářském řemeslu a samotnou historii skleněných korálků nám přišel přiblížit pan sklář ze sklářské huti z Hluboké nad Vltavou. Právě skleněné korálky jsme si zkoušely udělat. Každý si vybral korálek, který si chtěl zkusit vyrobit a poté odnést domů na památku. Korálek jsme zhotovily pod plamenem, který měl 1700 stupňů, tolik, aby dokázal tavit barevné sklo a mohl se točit na železné tyčce. Tak vznikl náš barevný korálek. Vinutky byly různé, objevily se korálky s hadem, kostičky, srdíčka, sluníčka. Jejich barevnost nejvíce vynikala na slunečním světle.

Motivace: Návštěva pana Effnera (skláře) v Živě v trávě.

Praktické aktivity:

Skleněný korálek: Za pomoci skláře si každý pod plamínkem udělal svůj skleněný korálek, který jsme po zchlazení v písku navlékaly na kůži.

Zvučení na sklo: Připravily jsme si několik skleněných lahví a skleniček, zkoušely jsme se zaposlouchat do zvuků skla.

Mozaika: Společně jsme udělaly skleněnou mozaiku v podobě ještěrky na kameni a ptáčka připomínajícího příchod jara. Každý si udělal mozaikovou jarní kytičku.

Malba na sklo: Na předem připravený skleněný rámeček si děti barvami na sklo namalovaly ledové hrátky.

Zrcadlení: Do školky jsme si přinesly jedno velké staré okno. Z každé strany okna si stouplo jedno dítě a pokoušelo se zrcadlit to, co dělá ten druhý. Ať už to byla malba, či dramatická scénka.

Skleněná ozdoba: Děti měly na výběr z několika barevných skleněných ozdob. Povídaly jsme si, jak se barví sklo, a poté si každý barvami na sklo udělal svou ozdobu.

4.2.6 Hrnčířské / keramické řemeslo

Tak, jako se probouzí příroda, tak i my s dětmi jsme probudily naše těla, naše smysly. Pozorovaly jsme zem, jak se mění. Všímaly jsme si, že s tajícím sněhem je mokrá, vnímali jsme rukama její kvalitu a energii. Tvarovaly jsme z ní kuličky, malovaly a poznávaly ji. Díky hlíně jsme navázaly na hrnčířské a sochařské řemeslo a propojovaly jsme jej se slavením letnic. Sbíraly jsme jarní květiny a tiskly jejich strukturu do hrnčířské hlíny. Vydaly jsme se do dílny pana sochaře.

Charakteristika:

Cesta řemesla nás zavedla do Malíkova, restaurátorské dílny, kde si pro nás připravili zajímavý program na celé dopoledne. Dozvěděly jsme se, proč se sochy musí restaurovat, z jakých mohou být materiálů a jak samotná práce probíhá. Děti viděly sochy, které byly připraveny k restaurování. Viděly jsme truhlu plnou sochařského „pokladu“ - sochařskou a hrnčířskou hlínu.

Motivace:

Návštěva restaurátorské a sochařské dílny.

Praktické aktivity:

Seznámení s hrnčířskou hlínou: Děti si s hlínou vyzkoušely pracovat, bořily do ní své ruce, modelovaly, procvičovaly prsty, dlaně i celé ruce, pracovaly se špachtlemi. Hledaly jsme podobný materiál, který využíváme v dnešní době (plastelínu).

Obtisk ruky: Každý dostal díl hlíny, ten vyválel na tlustý plát cca 3 centimetry široký, následně z hlíny udělal čtverec. Do tohoto čtverce každý obtiskl svou dlaň. Poté si děti obtiskly dlaně v hrnčířské hlíně a poté vylily sádrou. Vznikly tak dvě dlaně.

Volná tvorba s hlínou: Mezi hotovými výrobky se objevovaly misky, talířky a abstraktní sochy.

Podzemí / cesty z hrnčířské hlíny: Zkoumaly jsme život v hlíně. Zajímalo nás, kdo v ní žije. Ukázaly jsme si v knize, jaké cesty konkrétní zvíře pod zemí vytváří. Poté jsme dětem daly kus hrnčířské hlíny a oni z ní zkoušely dělat cesty a dálnice.

Kachličky z přírodnin: Vyválely jsme placku cca 4 centimetry širokou, do které děti obtiskly přírodniny (mušličky, ulity, klasy obilí, květy), po obtisku dostaly dřevěný rámeček, který postavily na vyválenou placku s obtisky. Do rámečku jsme nalily sádro, opět cca 4 centimetry širokou. Nechaly jsme ji poté den zaschnout. V samotném výsledku nám vznikly dvě kachličky s přírodninami.

Sopka: Povedl se nám i pokus, kdy jsme okolo skleněné lahve udělaly sopku pomocí obyčejné hlíny. Do lahve jsme pak nalily ocet, sodu a oranžové potravinářské barvivo a čekaly, až „láva“ začne vytékat.

Medailonky: Zde jsme pracovaly s moduritem. Do něho jsme obtiskly přírodniny (ty, které jsme zrovna v přírodě našly). Poté jsme je s dětmi vybarvily kurkumou a červenou paprikou.

4.2.7 Čamrdářské řemeslo

Charakteristika: Za tímto řemeslem jsme se vydaly do Žirovnice. Navštívily jsme místní expozici o perleti a perleťových knoflíčích. Poslechly jsme si historii řemesla a to, jak se samotné řemeslo v tomto město objevilo. Viděly jsme výrobky, které se z perleti dodnes vyrábí.

Motivace: Návštěva „perleťového“ města Žirovnice. Expozice perleti.

Praktické aktivity:

Perleťová stezka: Kolem města Žirovnice vede stezka, po které jsme se s dětmi vydaly. Po cestě děti objevovaly perleťové lastury. Ve volné krajině, na polních cestách, v lese, všude jsme nacházely zbytkové kusy lastur. Všichni jsme si domů pár kusů perleti odnesly.

Perleťové zvonkohry: Na připravený klacek jsme vázaly zbytkové kusy lastur, někdo perleť i nabarvil temperovou barvou, aby byl jeho závěs barevnější. Hotové závěsy jsme rozmístily v okolí školky na stromy.

Perleťové město: Ze zbytkových kusů perleťových lastur děti při volné hře stavěly uličky, domy, zámky a hrady.

Knoflíkové stromy: Na čtvrtku si děti temperovými barvami nakreslily kmen a větve stromu, poté na větve místo plodů lepily knoflíky.

Knoflíkové závěsy: Tato společná práce byla cílená jako dar stromům. Knoflíky jsme navlékaly na jednu dlouhou nit a tu pak společně s knoflíky zavěsily na strom.

4.2.8 Mlynářské a pekařské řemeslo

Charakteristika:

Pekařské a mlynářské řemeslo jsme propojili se slavností dožínek a slavností svatého Michaela. Pečení se ale věnujeme celý rok a jak už tomu tak bývá, každá slavnost s sebou nese nějaké tradiční pečivo.

Motivace:

Pro seznámení s tímto řemeslem máme s sebou pomocníčka skřítko Semínka z ovčího rouna, který na děti čekal ráno v kruhu a začal zde dětem vyprávět příběh o mlynářském a pekařském řemesle. Nejprve děti seznámil s jednotlivými druhy obilí a luštěnin, ze kterých jde namlít mouka. Skřítek dětem ukázal i rozebrání mlýnku a kameny uvnitř něj, které drtí semeno.

Praktické aktivity:

Semínkové pexeso: V každé mističce byl jeden druh semínka, u toho byla kartička s obrázkem celé rostliny, která roste na poli. Kartičky se poté zamíchají a děti hledají semínkové pexeso, které k sobě patří.

Mlynář a sypač: Hra na mlynáře a sypače. Vždy dvojice, jeden sype obilí do mlýnku, druhý mele. Děti viděly, jak vypadá zrno celé a jak namleté. Zkoušely jsme různou hrubost. Byly to různé barvy, děti pak kousek namleté mouky ochutnaly, ucítily, že je po namletí teplá.

Kresba moukou: Z barevné mouky jsme dělaly obrázky, kreslily jsme prstem.

Přivonění k těstu: Samotné pečení, seznámení s kváskem, přivonění, jak vyrostl, bublinky v něm. Těsto už bylo připravené a děti si dělaly chlebové placičky. Každý si vyzkoušel těsto ochutnat, zabořit do něj ruce, jestli mu to je příjemné, nebo ne. Do placičky si děti dávaly různá semínka.

Recept na žitné placky / chléb:

350 g žitné mouky, 150 g špaldové celozrnné mouky, 75 g špaldové jemné mouky, 75 g pšeničné mouky, 3 lžíce kvasu, sůl, kmín, 600 g vody a 3 lžíce kvasu. Nechat 6-8 hodin kvasit, poté péct 60 minut.

Básně a říkanky:

„Na poli plném zlatých vlásků

Spinká semínko v klásku.

Mlátím, mlátím, obilí,

Vymlátím o za chvíli.

Až obilí vymlátím, upeču ho a pak sním“

(Jánská, Bejšáková, 2002, s. 17)

„Foukej, větříčku,

do větrníčku.

Foukej, větříčku,

Do větrníčku.

Zafoukej shora, zdola,

Rozfoukej mlýnská kola.

Foukej, větříčku,

Do větrníčku.“

(Jánská, Bejšáková, 2002, s. 18)

Písňe:

- Čížečku, Čížečku – zpíváme s pohybem, ukazujeme, jak se seje a roste mák.

- Pekař peče housky, uždibuje kousky.

Slavnosti spojené s mlynářským a pekařským řemeslem

Dožínky

Oslava plodů, příprava na dožínkový jarmark. Ochutnávání plodů a kouzla z nich.

Obtisk Darů Matky Země: Pomocí barvy na textil si na plátno (prostírání) i děti obtiskly jablka, brambory, květy a listy.

Moštování: V okolí školky jsme nasbíraly jablka, pomocí starého moštovacího nástroje je stlačovaly, poté jsme slily mošt.

Malba kukuřicí: Sběr kukuřice na poli a následné barvení temperovou barvou a obtisk kukuřice na papír.

Jako vrchol dožínek pořádáme v Živě v trávě dožínkový jarmark plný tvoření, nápadů a dobrot, které děti připraví a samy prodají. Tím se jim přiblíží každodenní součást života a další řemeslo - trhovnictví.

Na tyto aktivity v tento čas navazuje slavnost svatého Michaela, kdy dáváme do protikladu to, že slunce nám dává světlo, úrodu a pomalu ho začíná opět ubývat. Proto je důležité si připomínat ukončení cyklu, zaměřit se na zklidnění, harmonii a posilovat díky slavnostem světlo v nás.

4.3 Evaluace Cesty řemesla

Cestou řemesla se nám podařilo vytvořit povědomí o lidovém řemeslu a došlo tak k propojení řemesla s prožitkem a praktickými aktivitami, což bylo hlavním cílem projektu.

Díky návštěvám jednotlivých řemeslnických dílen se v dětech probouzela touha poznat dané řemeslo blíže, a to především svou vlastní zkušeností. Největší úspěch měly ty aktivity, které byly pro děti nevšední (kování na kovadlině, tavení korálků, práce s hlínou). Některé aktivity na dané řemeslo jsme přenesly i do školky, a to se dětem moc líbilo. Děti se rádi k aktivitám vracely i ve volné hře. K většině řemesel jsme se vracely během celého školního roku, což děti uvítaly.

Díky rukodělným činnostem si děti osvojily vaření, tkání, plstění, práci s kladivem, nožem atd. Dokázaly jsme zdokonalit jemnou i hrubou motoriku, a to díky materiálům, se kterými se děti během Cesty řemesla měly možnost setkat. Tato cesta je vedla k posílení komunikace nejen mezi jimi samotnými, ale i při setkání s řemeslníky. Čím víc jsme jednotlivé dílny navštěvovaly, tím víc se děti zapojovaly do komunikace.

Bylo hezké pozorovat, jak se při seznámení s řemeslníky v dětech probouzela touha objevovat, tyto touhy se promítaly do her. Potvrdilo se mi tím, že čím více jsou děti s řemeslem seznámené, tím více se u nich probouzí zájem o další praktické aktivity na dané téma.

Musím říct, že děti nejvíce zaujala práce v hrnčířské dílně, a proto v měsíci, kdy jsme navštívily sochaře, se jiné hry ve školce moc neobjevovaly. Všechna řemesla nám posílila vztah k Zemi. Nejednen řemeslník nám totiž potvrdil, že pro jejich práci je živá příroda důležitá.

Jedním z cílů také bylo, nechat děti mezi sebou porovnat, posoudit a vnímat vlastní představu o řemeslu po svém, což se nám díky motivaci povedlo a děti tak své poznatky z daných řemesel promítaly hlavně při volné hře. Díky vlastní představě o řemeslu a jeho promítnutí do hry, do praktických aktivit, děti posilovaly paměť a tvořivost. Nejvíce zde bylo hezké pozorovat, jak řemesla rozvíjí díky své fantazii. Díky plynutí Ces-

ty řemesla s ročním obdobím a se svátky slavenými v Živě v trávě se nám podařilo děti seznámit se svátky a tradicemi, které byly propojeny do Cesty řemesla.

Během realizace jednotlivých částí projektu Cesta řemesla jsme společně s dětmi zažily spoustu krásných, ale i náročných chvil. K pozitivním okamžikům bych zařadila nadšení, soustředění při nových nabízených činnostech a objevování něčeho nového, nepoznaného.

Ke stinným stránkám projektu bych zařadila jen únavu dětí při návštěvách jednotlivých dílen. Někdy byl pro děti náročný už jen samotný přesun do dílen.

Jsem ráda, že jsem měla možnost dětem přiblížit lidová řemesla, a to hlavně prožitkem, který je pro ně v tomto věku nejdůležitější. Projekt Cesta řemesla nám přinesl mnoho nového.

ZÁVĚR

Práce se zaměřuje na děti předškolního vzdělávání. Jejím hlavním cílem bylo vytvořit projekt pro děti předškolního vzdělávání a seznámit je s lidovým řemeslem, jeho historií a současností a vytvořit tak blok činností, které vycházejí z uvedených lidových řemesel zažité v Živě v trávě. Projekt jsem nazvala Cesta řemesla.

U dětí v této životní etapě dochází k velkému rozvoji dovedností, osamostatňování se, uvědomění si sebe sama, zvládnutí koordinace pohybů, komunikaci, atd. Proto je důležité tyto složky posilovat, což se mi povedlo díky manuálním dovednostem (řezání, trhání, modelování, plstění, tkaní, navlékání korálků), které jsme v Cestě řemesla uplatňovali neustále. Při aktivitách jsem se snažila propojit dětskou touhu po poznání, hravost, navázat na minulost, těšit se z přítomnosti a budoucnosti.

Teoretická část je členěna do třech kapitol. První z nich vysvětluje pojem lidové řemeslo a představuje samotné lidové řemeslo, přináší informace o výskytu jednotlivých řemesel na Jindřichohradecku a v okolí Živě v trávě. Druhá kapitola popisuje svátky, zvyky a tradice, které nám přinesly poznatky, tajemno, informace z minulosti a moudrost. Právě tyto informace z minulosti, tajemno a moudrost jsem se snažila rozvinout, následně navázat na lidové řemeslo a seznámit tak s nimi děti z Živě v trávě, aby mohly své zkušenosti získané při prožitku promítnout do každodenního dění. Poslední, a to třetí kapitola mé bakalářské práce teoreticky popisuje projekt, práci pedagoga při jeho tvorbě a přínos projektu pro děti v předškolním vzdělávání.

Samotná praktická část představuje sborník aktivit, který seznámil děti z Živě v trávě s jednotlivými řemesly. Konkrétní výběr řemesel vycházel především z koloběhu ročního období, plynutí svátků a tradic, které s dětmi zažíváme a v neposlední řadě z toho, o co projevovaly zájem ony samotné.

Smyslem bakalářské práce bylo dětem přiblížit lidové řemeslo a následně je tak nechat posoudit a vnímat představu o řemesle po svém a motivovat je tak, aby své získané zkušenosti využily při volné hře. Chtěla jsem docílit toho, aby řemeslo bylo pro děti více dosažitelné, což se mi díky zaměření a navštívení řemesla na území Jindřichohra-

decka a v okolí Živě v trávě povedlo. Projekt Cesta řemesla dětem přinesla povědomí o tom, že ne všechno vyrábí stroje či se dá koupit v obchodě.

Díky mapování, sbírání informací o regionu a vyhledávání jednotlivých řemeslnických dílen jsme zjistily, že v regionu se nachází více řemesel, než jsme očekávaly, a tak nám Cesta řemesla plyne neustále dál i v tomto školním roce.

S realizací tohoto projektu jsem spokojená a domnívám se, že se stal přínosným nejen pro děti v předškolním vzdělávání, ale i pro samotné pedagogy.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ:

Knižní zdroje:

CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0145-8.

DUDYCHA, Jiří a Alena VONDRUŠKOVÁ. *Keramika III: reliéfy: [7 originálních technik]*. Praha: Grada, 2007. Šikovní ruce (Grada). ISBN 978-80-247-1638-1.

DRÁPALA, Daniel, ed. *Tradiční rukodělná výroba*. Praha: Česká národopisná společnost, 2013. Lidová kultura v pracích dopisovatelů České národopisné společnosti. ISBN 978-80-905273-1-7.

ESPI, Lorette. *Keramika krok za krokem*. Praha: Knihcentrum, 1996. ISBN 80-902182-7-X.

FROLEC, Ivo. *Kovářství*. Praha: Grada, 2003. Řemesla, tradice, technika. ISBN 80-247-0611-3.

HARAZIM, Harald a Renate HUDAK. *Dobrodružství v přírodě pro děti: nápady na hraní a kutění pro malé inženýry vodních staveb a lesní princezny*. Přeložil Hana JANÁČKOVÁ. Praha: Knižní klub, 2015. ISBN 978-80-242-4844-8.

JANOTKA, M., LINHART, K. *Řemesla našich předků*. Praha: Svoboda, 1987

JÁNSKÁ, Irena a Pavla BEJŠÁKOVÁ. *Věneček: jaro*. Praha, 2002.

JÁNSKÁ, Irena a Pavla BEJŠÁKOVÁ. *Věneček: jaro*. Praha, 2011.

JÁNSKÁ, Irena a Pavla BEJŠÁKOVÁ. *Věneček: zima*. Praha, 2011.

JÁNSKÁ, Irena a Pavla BEJŠÁKOVÁ. *Věneček: podzim*. Praha, 2011.

KIRCHNEROVÁ, Veronika a Radka RUBEŠOVÁ. *Výchova prožitkem: tvořivé hry a činnosti pro mateřské školy*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0505-0.

KOCIÁNOVÁ, Ludmila a Slávka BENEDIKTOVÁ. *Nápady pro podzim a zimu*. Praha: Dita, 1996. ISBN 80-85926-10-5.

KOCIÁNOVÁ, Ludmila, Slávka BENEDIKTOVÁ a Václav TICHÝ. *Nápady pro jaro a léto*. Praha: Dita, 1996. ISBN 80-85926-04-0.

KULHÁNKOVÁ, Eva. *Řemesla ve hře, písní a tanci*. Ilustroval Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-535-6.

OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011. Kurikulum předškolní výchovy. ISBN 978-80-7367-703-9.

PAVLIŠTÍK, Karel. *Dřevo, proutí, sláma v tradiční rukodělné výrobě na Podřevnicku*. 2., rozš. vyd. Zlín: Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně spolu s Klubem H + Z, 2011. ISBN 978-80-87130-19-3.

PRŮCHA, Jan a Soňa KOŤÁTKOVÁ. *Předškolní pedagogika: učebnice pro střední a vyšší odborné školy*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

RADA, Pravoslav. *Slabikář keramika*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-419-3.

SOUKUPOVÁ, Zora. *Lidové pečivo: lidový nemalovaný nábytek z jižních Čech; motivy lidových výšivek z jižních Čech: metodický sborník*. 2. vyd. České Budějovice: Krajské kulturní středisko, 1984.

SLAVÍKOVÁ, Vladimíra, Jan SLAVÍK a Sylva ELIÁŠOVÁ. *Dívej se, tvoř a povídej!: artefiletika pro předškoláky a mladší školáky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0876-1.

SULZENBACHER, Gudrun. *Zapomenutá řemesla a život na venkově*. Druhé, upravené české vydání. Přeložil Dagmar EISENMANNOVÁ. Praha: Slovart, [2017]. ISBN 978-80-7529-350-3.

ŠILAROVÁ, Jana. *Plstění ovčí vlny*. Praha: Grada, 2013. Šikovné ruce (Grada). ISBN 978-80-247-4478-0

ŠIMŠA, Martin. *Nositelé tradice lidových řemesel*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2008.

VÁCHOVÁ, Šárka. *Chaloupka na vršku*. Praha: Česká televize, 2009. Edice České televize. ISBN 978-80-7404-025-2.

VONDRUŠKOVÁ, Alena a Vlastimil VONDRUŠKA. *Tradice lidové tvorby: lidová hmotná kultura v Čechách a na Moravě*. Praha: Artia, 1988.

ZÍBRT, Čeněk. *Veselé chvíle v životě lidu českého*. Vyd. 2. Ilustroval Jan HERINK. Praha: Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-624-7.

Elektronické příspěvky:

Www.ceske-tradice.cz [online]. [cit. 2019-06-18].

Www.lidovaremesla.cz: nositele tradice [online]. [cit. 2019-06-18].

In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2019-06-18].

Www.wikipedia.cz:Letnice [online].[cit.2019-06-18].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Tkaní, plstění, pletení

příloha 2 Košíkářství

příloha 3 Řezbářství

příloha 4 Kovářství

příloha 5 Sklářství

příloha 6 Sochařství

příloha 7 Práce s hrnčířskou hlinou

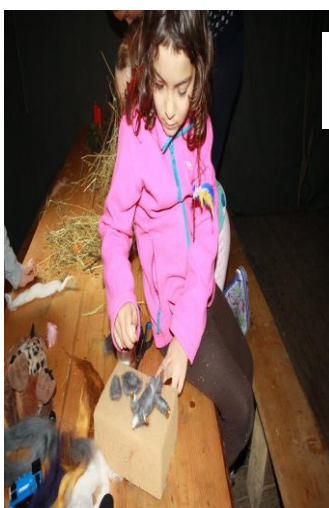
příloha 8 Perleť

příloha 9 Mlynářství/Pekařství

příloha 10 Mlynářství/Pekařství

PŘÍLOHY

Příloha 1 Tkaní, plstění, pletení

Příloha 3 Řezbářství

Příloha 4 Kovářství

Příloha 7 Práce s hrnčířskou hlinou

